

Kyrk ýylda ýazylan kitap -24: Biziň illerde

Category: Goşgular, Kitapcy, Medisina, Sözler, Türkmen dili, Ýatlamalar

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Kyrk ýylda ýazylan kitap -24: Biziň illerde BIZIŇ ILLERDE

(Maryda ýazylan goşgy)

Kesarkaçdyr oturymmyz–aslymyz,
Dowan aýtmyş, çyn türkmeniň asly biz.
Gowşut hanyň, Gurban Durdyň nesli biz,
Aňryňy duýarlar biziň illerde.

Garrylar ýigdeler, ýaşlar “goçalar”,

Dili senalydyr seýit, hojalaň.
Elleri tesbili dana gojalar,
Bir haka uýarlar biziň illerde.

Gezim etseň Bathyz, Pendi, Kişmany,
Egsilmezdir saçaklaryň aş-nany.
Ýakyn-ýady, dosty ýa-da duşmany
Sözlände duýarlar biziň illerde.

Tilkiýap, Amanýap, Akylýap, Şorýap,
Çarlakýap, Keseýap, Çörýap, Çepekyap.
Burkazýap, Samsykyap, Egriýap, Akýap...
Şeýle at goýarlar biziň illerde.

Kyrk çillede ýada salar ýazlary,
Ödenýazyň, Ýazgeldiniň sazlary.
Bugdaýreňk, maral gözli gyzlary,
Ýigitler söýerler biziň illerde.

Ýakyndan-alyşa gidip-gelişe,
Tekemi, ärsary, saryk, buluja.
Molla Töre ahun, Yzzat Gylyja,
Çoh sarpa goýarlar biziň illerde.

Barmagynda şorta sözüň sapagy,
Çary Gurbangylyç, Ata Köpegiň.
Reňbe-reň öwüsýän Merw şapagyn
Taryhy saýarlar biziň illerde.

Alysy –uzagy etmän bahana,
Gonak geliň Maru-Şahu-Jahana.
Şordepäň üzümi ýarar dahana,
Nar-nygmat iýerler biziň illerde.

Agzybir maşgala–“igmidir”, “guly”,
Parhyna bararlar pes bilen ulyň.
“Şu mahal”, “Şu wagt” bardyram welin,
“Şüpülle” diýerler biziň illerde.

Mary ş. 1988.

Eser her kimde bir hili täsir galdyrýar. Artýom Wesýolynyň “Gan bilen ýuwan Russiýa” romanynyň soňuna Tejen Nepesow: “A. Wesýolyý–bogatyr, originalen” diýen bellik edipdir. Maňa bolsa ol roman onçakly güýçli täsir etmedi. Roman belli bir gahrymansyz, “biloňurgasyz”, üzlem-saplam, entek ýazylyp gutarylmadyk eseriň materialy ýaly. Rus edebiýatyndaky, graždanlyk urşuna bagyşlanan köp eserleriň ýanynda ol örän ejiz görünyär. Bu meniň pikirim. Belkem, Tejeniň bahasy dogrudyr.

1997.

Mahal-mahal ömrüň paýawlap barýandygy, ölüm hakda kän pikir edýärim. “Köpüň ötüp, azyň galanda geçmişi küýseýärsiň” diýýärdiler welin, şol çyn eken. Häzir men şeýle. Bir hepdelik, bir günlük hem bolsa geçişime dolanasym gelýär. Asfalt düşelen göni köçeli, birmeňzeş belent jaýly şäherlerden, egrem-bugram gumak ýolly, iki gyrasyny sümsüleli leýlisaç tallar, gara ýaprak tutlar, üzüm gollary bezän Şorýaply, Çörýaply Gojuk obasyna dolanyp gelýärim. Obada meniň tananlarymdan hiç kim dünýädenem ötmändir. Ogurlyk-jümürliги bilmeýän, ony örän aýylgançlyk hasaplaýan, geroiniň, kokainiň adyny hem eşitmedik sada daýhanlar, “Ehe-em” diýen ýasama ardynjyrama bilen gelinlere agza ýaşmak aldyrýan agras gojalar, pyşyrdaşyp gepleşýän terbiýe gören edaly gyzlar, gara zähmetiň pidasy ejem, mylaýym garry enem göz öňüme gelýär. Kyrkynjy ýyllaryň aýaklaryndan bäre dünýäden öten ýaşu-garry obadaşlarymyň hemmesi ýadymda. Elbetde, olaryň hiç birine-de indi gabat gelmerin... Gojukdan çykyp, Moskwanyň edil merkezindäki Twer bulwaryna barýaryn. Dünýäniň çar künjünden ýygnanan student ýoldaşlaryma-da (olar diri bolsalaram) indi gabat gelmekden gelmezlik ýakyn. Ýöne, barybir, men olary ýadymdan çykarmaýaryn. Küýseýärim. Kamron Hakim (Amerikada), Jon Okaý (Ganada), Monguş (Tuwada), Gazimbek Bagandow (Dagystanda), Gaussu Diawara (Sudanda), Puriwdorž (Mongoliýada), Pawlo Mowçan (Kiýewde), Erwin (Krymda), Emil

Amit bilem Ruslan Kireýew (Moskwada), Muhammetjan Ahmedow (Daşkentde), Dairbek Gazakbaýew (Gyrdyzystanda), Elmira, Kulak, Braýko...

“Köpüň ötüp, azyň galanda geçmiş küýselyär” diýýärdiler welin, şol çyn eken. Üstesine-de, biziň geljegimizden geçişimiz gowy ýaly...

sent. 1999.

Metbugatda berilmeýän söz azatlygy gybat azatlygyna öwrülýär.

*

Ozal ministr bolup işlän hem “täze baýa” öwrülen köne tanşym myhmançylyga çagyrdy. Daşarda gurlan stoluň üstünde nahar, nazy-nygmatlar taýyn duranam bolsa: “Içerinem göräý!” diýip, ol meni bir ýyl mundan ozal guran iki gat jaýyna aýlamaga başlady. Aşaky gatda baş otag, ýokarkyda-dört. Ýöne ýokarky gatdaky otaglaryň biri takmynan 70 kwadrat metr. “Şu tutularam Amerikadan getirtdim” diýip, “täze baý” ilkinji gapyny açanda habar berdi. “Bular gaty gymmatdyr”-diýip men öwünmek isläp duran öý eýesiniň göwnüni götermek isledim. “Gymmat. Gymmat” diýse-de ol tutaýlaryň bahasyny welin aýtmady.

Otaglaryň hemmesini bezeýän, ýörite buýrulyp dokadylan, teke halyalarynyň gyrasyndan sähel görüňýän gyzylymtyl parketler hem skandinawiýa ýurtlarynyň birinden getirdilipdir. Men beýle ajaýyp parketi graf Şeremetýewiň mülkündäki krepostnoý muzeýiň zallarynda görendigimi ýatladym. Ol parketleriň her bölejigi biziň işçilerimiziň iki-üç günki gazanjyndan pes däldir diýsemem, nädogry bolmasa gerek.

Otaglarda keçe ýa-da palas ýok. Ýokarky gata çykýan basgançagam, gapylaryň gýralary-da ölçelip dokadylan halylar bilen bezelen. Her işigüň üstünde ýokary hilli, özboluşly haly eňsi asylgy. Potoloklardaky lýustralar bu jelegaýlaryň önümi дәl. Örän giň aşhanadan başlap, otaglaryň hemmesi-de biri beýlekisine meňzemeýän Ýewropa mebelleri bilen geregindenem artyk edilip doldurylan. Ýokary gatdaky 70 kw. metr bardyr diýip çaklan otagymyň bir tarapy Parižiň kaşan

restoranlaryndaky ýaly mähnet bir bufet bilen ýapylypdyr. Üýtgeşik aýnaly bufetde iň gymmat bahaly araklaryň, daşary ýurt konýaklarynyňam şaýly gupba geýdirilen balzamlaryň, wiskileriň, winýaklaryň, dükanlarda görülmeýän üýtgeşik gaply piwolaryň 40-50 çüýşesi goýlupdyr.

–Öz içjegiňi saýla!–diýip, öý eýesi öwünýän ýaly bolup ýylgyrdy.

–Saýlaýsam, çüýşeleriň biriniň ýeri oýular durard-a. . .

–Biri kemelse, aşakgaky ýerzeminden ikisini getirip goýaýmaly. Bufetdäkileri nusgalyk üçin saklaýaryn.

“Ekskursiýa” gutaryp barýaka:

–Nesip etsin! Gowy jaý edinipsiň!–diýdim. –Muny gurmak üçin ömürboýy ýygnanyňy-ha harçlamaly bolansyň?

–Özümden-ä bir köpügem çykanok, –diýip, maňa “janyny” ynanýan “täze baý” syryny açdy. –Işdeş ýoldaşlarymyň eden sowgady diýsemem bolýar...

Ana, “özünden bir köpük çykarman” guran binasyny tanyş-bilişlerine görkezmekden utanmaýan adamlar bizde döwlet işlerine ýolbaşçylyk edýärler. Şol adamlar halk köpçüliginiň, Prezidentimiz aýtmyşlaýyn “garamaýaklaryň” öz çagajyklaryna hepdede bir gezek etli nahar iýdirmäge ýagdaýynyň ýokdugy barada oýlanýandyr öýdýärsiňizmi?

1995. Aşgabat.

Dili gowy bilýän adamlar hem, geplände säwlik goýberýär. Şahyr Ata Atajanow käbir sözleri aýdanda, harplaryň (sesleriň) ýerini çalşyryrdy: ýorgana derek ýoGRan, ýigrenýäne derek ýiRGenýän diýýärdi. Ýazyjy Hydyr Derýaýew “arkaýyn” sözünde basymy ikinji bogna geçirip “arka-aýyn”, “garaňka” derek “gara-aňky” diýýärdi.

Meniň bir tanşym “ýumurtga” “ymyrta”, “howla” “höwli” diýýär. Ondan beteri-de bolýar.

Men ýaşyl bilen gök reňki saýgarmakda bulaşýaryn. Şonuň üçinem, hatda, Muammar Kaddafiniň “Zelýonaýa kniga” diýen kitabyny türkmem diline geçirenimde “Gök kitap” (ýaşyl bolmaly) diýip, nädogry terjime edipdirin. Meniň ýalňysymy

redaktoram düzetmändit.

*

Allatagalalla her asyrda bir gezek penjesini talantdan dolduryp, ýeriň ýüzüne sepeläp göýberýän ýaly. Şonuň üçinem mahal-mahal her halkda, adaty adamlardan tapawutlanýan bir beýik şahs dünýä inýär. Şu asyr hakda oýlanýaryn: ýewreýlerde Albert Eýnşteýn, ruslarda Mihail Şolohow, başgyrtlarda Mustafä Karim, ermenilerde Grant Matewosýan, litwalarda Eduardac Meželaýtis, daglylarfa Resul Gamzatow, gyrgyzlarda Çingiz Aýtrmatow, türkmenlerde Weli Muhadow, Yzzat Gylyjow...

1999.

Şu gün Gökdepede merhum şahyr Kerim Gurbannepesowyň 70 ýyllyk ýubileýini bellediler. Dag eteginde gurlan köp adamly dabarada şahyrlardan başga-da Kaka Salyh ikimiz hem çykyş etdik. Şahyr bilen bolan duşuşyklary ýatladyk. Men “Taýmaz baba” poemasyndan 40-50 setiri ýatdan aýtdym. Märeke bizi oňat garşylady.

18. 10. 99.

Kaka Salyh meniň “Ýekegöz” hekaýamyň ikinji wariantyny galamly okanyndan soň, şu gün yzyna gaýtardy. Bähbitli bellikler edipdir. Esasanam, ol meniň türkmen dilinde “agsaýan” ýerlerimi ýerlikli “tutupdyr”. Ol hekaýanyň telim ýerinde “rusça”, “rusça pikirlenme” diýen ýazgy galdyrypdyr.

Men ömrümde ýeke hekaýany-da rusça ýazmandym. Aslynda meniň rus dilini bilşim çeper eser ýazmaga dalaş ederden juda pes. Dogry, gazýet makalasyny ýa-da edaranyň guraksy resminamalaryny ýazmak elimden gelmänem duranok. Ýöne rus dili ene dilime zeper ýetirer ýaly derejede aňyma guýlandyr öýtmeýärdim. Elbetde, otuz ýyl gowrak ruslaryň arasynda ýaşamagym, rus dilli edarada kän ýyllap işlemegim dilime öz täsirini ýetiren bolarly.

13. 10. 99.

Efiop knýazynyň ogly Abram Gannibal rus şahyry Aleksandr Puşkiniň gönümel babasy bolmaly. Puşkin “Beýik Pýotryň araby” diýen romanyny ýazmak bilen öz babasynyň obrazyny ebedileşdirdi. Şahyryň babasynyň haýsy milletdigi bütin dünýä äşgärkä-de, Gannibalyň häzirki ýaşap ýören nesilleri bolan tigreler ýa-da saholar beýik şahyry öz taraplaryna “çekjek” bolup azara galmaýarlar. Eger şeýdiläýse, dünýäniň medeniýetli bölegi olaryň üstünden gülerdi.

*

Hatda dowzaha girmek üçinem öňünden alada etmeli.

*

Durmuşy söýmeli. Ýöne söýginiň ýany bilen durmuşdan goranyş galkanyny hem götermeli.

*

Ýaranjaň erkegiň aýaly ýaranjaňdyr ýa-da binamysdyr. Ýogsam, olar bir öýde ýaşamazdylar.

*

Häzir Russiýada iň ýörgünli ýazyjy **Ýuriý Polýakowyň “Kozlýonok w moloke”** diýen täze romanyny okadym. Roman gowy. Ýöne onuň mende has düýpli täsir galdyrmagyna sebäp bolan zat awtor, türkmen durmuşyny gowy bilýän ýaly, Sapar Öräýewiň, Orazgeldi Aýdogdyýewiň obrazlaryny döredendigi boldy.

15. 11. 99.

Tejen Nepesow hudožnik Yzzat Gylyjowyň kakasy, 20-nji asyr türkmen magaryfynyň başlangyjynda duranlaryň biri Annagylyç ahun Subhanberdi oglunyň ömri hem oňa görkezilen görgüler hakynda makala ýazdy. Emma makalany çap eden “Edebiýat we sungat” gazýetiniň redaksiýasy materialda Yzzat Gylyjowyň ady agzalýan ýeri bar bolsa, aýryp taşlapdyr. Sebäbi türkmen taryhynda iň beýik hudožnik Yzzat Gylyjowyň ady hem

metbugatda, radio-telewideniýede agzalmagy gizlin gadagan edilen döredijilik adamlarynyň sanawynda bar eken. Ýöne saýlanyp duran beýikligi ilň gözünden gizläp bolarmyka?

*

Ýygralyga, utanjaňlyga ýugrulan söýgi hakyky söýgüdir.

*

Ýaramaz hem mekir adamlaryň ýürek gapysy açary ýiten posly gulp bilen ýapylandyr.

*

“Janymdan eziz Watanyň! Gözümiň göreji Türkmenistanyň! Saňa dönüklük etsem, ömrüm kül bolsun!” diýip, öňünden şerralyk edýänleriň gykylygyny eşidenimde men öz Watanymdan utanýaryn. Şeýle ýeňil adamlaryň Watanydygy üçin Watanyňa nebsim agyrýar.

*

Ýazyjy Hydyr Derýaýewiň ogly, çaga lukmany, medisina ylymlarynyň doktory, professor Eziz Derýaýewiň “Saglyk bolsun!” diýen ylmy-populýar kitabyny okadym. Kitapda aşagyny çyzan baş sany abzasymy size hödürleýärin:

1. Eger adam mugt naharlanýan bolsa, ol pula derek öz saglygyndan töleýär.
2. Tebigat peýdasyz zatlar dözmezçilik etmeýär.
3. Sagat çagadan sagat ene-ata ösüp ýetişýär.
4. Her bir adamyň islendik arzuwy berjaý edilýän bolsa, onda adamlar bir-birini ýok ederdi.
5. Öňi bilen adamynyň özi öz saglygynyň aladasyny etmeli, Ýöne halkyň saglygyny gorap, ony gowulandyрмаýan jemgyýetiň hem hiç bir zat babatda öwünmäge haky ýokdur.

*

Şu gün Tirkish Jumageldiýew bilen duşuşdym. Ol maňa Çingiz Aýtmatowyň “Tawro Kassandra” (“Kassandranyň tagmasy” ýa-da “Şum habar” diýip terjime etseň nähili bolarka?) diýen täze

romanyňy berdi. Okap başladym.

24.11.99.

Her gün ertirden agşama okap ýa-da ýazyp bolmaýar. Kä günler okasyňan gelmeýär, ýazasyňam. Aşgabadyň teatrlarynda sulhuň alyp, gaýtadan göräýer ýaly spektakl ýok. Ady bar, özi ýok döredijilik soýuzlarynda gurultaý, plenum, çekişme geçirmek gadagan edildi. Şol özi ýok guramalaryň biri bolan Türkmenistan Ýazyjylar soýuzynyň prawleniýesiniň birinji sekretary Atamyrat Atabaýewiň aýtmagyna görä, serdarymyz öz orunbasary O. Aýdogdyýew: “Iki ýazyjynyň başyny jemläýme!” diýip, görkezme beripdir. Telewizorda ünsüňi çekäýjek gepleşikler ýok. Çeper höwesjeňleriňem ähli aýdymy-ýekeje-“esasy” aýdym. Şonuň üçinem rus dilinden başy çykýan-çykmaýan adamlar (hatda uzak obalarda-da) Moskwanyň programmalaryny görýärmişler. Käte gabat gelyän ýazyjylar “Men-ä türkmen telewideniýesini köp ýyl bäri umumanam görmeýärim”-diýýär. Döredijilik adamlarynyň hemmesiniň diýen ýaly keýpi ýok, –kitaplary çap edilmeýär. Hatda Sapar Öräýew, Baýram Jütüýew ýaly “Köşk şahyrlarynyňam” yüzleri salyk.

25.11.99.

Edepli adamlardan eşidenlerimden:

Barmaly wagty anyk bellenen toýa gijä galma.

Çagyrylmadyk adamy ýanyň bilen toýa alyp barma.

Juda çykalgasyz bolmasaň, çaga-çugaňy toýa eltme.

Haýyş edilmese, özüň sorap, toýda söz sözleme.

Toýda iň soňky adam gaýdýança eglenme.

Ýogalan adam ýakyn garyndaşyň ýa-da eziz dostuň bolmasa, ýas ýerinde uzak oturma.

Ýakyn garyndaşyň dünýäden ötse-de, cakgal-murtuňy telim günläp syrman ýörme.

Ýakynyň ýogalandada, ony-muny samrap, şerraylyk edýän ýaly, sesli aglama.

Medeniýetli erkek adam joraby bilen aşaky içki geýimini öz

aýalynda-da ýuwardurman, özi ýuwar.

Köýnek ütüklenende ýeňiniň egninden goşaryna çenli epim goýulmaýar.

Boýnuň juda gysga (bokur) bolsa, köýnegiň iň ýokarky iligini ildirme hem galstuk dakynma.

Jorabyň bilen köwşüň mydam tämiz bolsun.

*

27-28 –nji noýabrda Aşgabatda arasy kesilmän diýen ýaly, ýagys ýagdy.

1999.

Orta Aziýa ýurtlary Russiýa bilen birikdirilenden soň, ýyl hasaby milada, ýagny Iususyň (Isa pygamberiň) dogulmagyndan başlanýan hasaba geçipdirler. Aýlaryň atlary hem şeýle bolupdyr. Emma hepde günlerniň atlary bolsa öňküligine, parsça dowam edipdir. "Ýekşenbe", "duşenbe", "sişenbe" türkmençe "bir gün", "iki gün", "üç gün" diýmek bolýar. Resmi dokumentlerde, metbugatda hepde günleriniň atlary parsça ýazylsa-da, özüm-ä: "Ýekşenbede görşeli", "Duşenbede duşuşaly" diýen gepleşik diline gabat gelmeýärin. Onuň "Bazar günü görşeli", "Birinji günü duşuşaly" diýen türkmençe nusgasy ulanylýar. Şonuň üçinem halk köňçüliginiň peýdalanmaýan sözlerini resmi dilde hem ulanmagyň geregi ýok ýaly bolup görünýär.

8.12.98.

Meniň ýokarky belligim hiç ýerde çap bolmady, özümden başga hiç kim ony okamady. Emma adamlaryň pikiri gabat gelýändir-dä, birnäçe ýyl geçenden soň, Türkmenistanda Aý atlary hepde günleriniň atlary üýtgedildi. Emma aý atlaryna "Gurbansoltan", "Magtymgugy" ýaly adam atlary dakylmagy örän ýerliksiz tapylan çäre. Sebäbi olaryň ýanyna "aý" sözünü goşman: "Magtymguluda", "Gurbansoltanda" agyr ygal ýagdy" diýseň, ygalyň şol aýlarda ýagandygynyň manysy berilmeýär. Belkem, ygal Magtymguly etrabynda, Gurbansoltan etrabynda ýagdy diýlip düşüniler. "Ýanwarda, maýda ygal ýagdy" diýseň welin, hut şol aýlarda

ygalyň ýagandygyny aňdyrýar. Sebäbi ýanwar, maý aý adyndan başga hiç zat bilen baglaşmaýar. Emma aýlara dakylan täze türkmen atlary, teýinde şahs atlary bolany sebäpli, hiç mahalam il arasynda ýörgünli bolmaz.

Hepde günlerine dakylan atlar hem edil şonuň ýaly. Pars dilinde hepde günleriniň atlarynyň günüň tertip sany bilen baglaşdyrylandygyny ýokarda belläpdim. Rus dilinde hem şeýle: “wtornik” (ikinci manyda), “pýatnisa” (bäşinji) manyda gelýär. Şonuň üçin hem ol günleriň atlary öz halkynyň dilinde düşnükli hem ýörgünli.

2005.

Şu gün Tejen Nepesow, gaty zerur bolmasa, kitap okamaga wagty az sarp edip, köpräk ýazmagy maslahat berdi. Ol pikiriň dogry bolmagam mümkin. Ýaşamak, işlemek üçin ölçelip goýberilen wagtyň geçýändigini ölçeyän, sekuntlary, minutlary azaldyp barýan köne sagat jykgylsap dur.

11.10.98.

Kä halatlarda ýalana çyndanam beter ynanylýar.

*

Oba baranymda, garyndaşym 9-njy klasda okaýan oglunyň öten agşam öýe gaty giç, onda-da serhoş halda gelendiginden zeýrendi. Ol iki-üç sany klasdaşy bilen otyrka, tötänden peýda bolan mugallymlarynyň biri hem olara içmäge “kömek edipdir”. Nähili geň döwür! Biz mekdepde okaýarkak, mugallym obanyň iň sylanýan, iň elýetmez adamydy. Ol edep-ekramyň, ýaşlara görelde almagyň nusgasydy. Mugallymyň bilen arak içişmek-hä beýle-de dursun, bir saçak başynda uçraşsaňam, çemçäni eliňden gaçyryp, aljyrar oturardyň.

3.12.99.

Ozallar men özümi bu dünýä gaty ir gelendirin öýdýärdim. Ýaranjaňlygyň, kezzaplygyň häzir döwlet derejesine göterilmegi

bilen indi men özümi by dünýä birneme giç gelen hasaplaýaryn.

3.12.99.

Mydama ýalan sözleýän köne tanşyň käte hakykaty aýtsa-da ýalan ýaly bolup dur.

*

Döwlet baýdagynyň hususy jaýlaryň üstünde dikilmegi hökmanmyka? Ol gyt bolmaly haryt diňe abraýly, halal ýerlerde, resmi jaýlaryň üstünde dikilmeli ýaly. Döwlet baýdagy ogry-jümriniň, haram gazançdan baýdak satyn alyp, ony özlerini goramakda peýdalanmak isleýän adamlaryň jaýynyň depesinde pasyrdasa, abraýy gaçýar.

*

Şeýlebir waka ýadyma düşýär. 1960-njy ýylda men täze ýazan goşgularymyň bir toplumyny “Sowet edebiýaty” žurnalyna eltdim. Şahyr Mämmed Seýidow žurnalyň poeziýa bölüminiň müdiridi. Ol toplumu üns bilen okanyndan soň, iki-üç sany goşgyny saýlap aldy-da, galanlaryny maňa tarap süýşürdi.

–Bulary öz arhiwiňde goýaý!

Şahyryň soňky iki-üç aýyň dowamynda ýazan goşgularymyň arasyndaky iň gowy görýän bir rubagymy almandygyna men geňirgendim. “Düşünmedimikä?”–diýip izimi gepletдим.

–Mämmed, şuny-ha men has-da gowy görýärdim welin–diýip, rubagyny şahyra tarap süýşürdim.

Mämmed Seýidow rubaga gaýtadan göz gezdirdi-de ýylgyrды.

–Şu rubagyny menem gowy gördüm.

–Onda näme üçin yzyna gaýtardyň?

–Sebäbi bu rubagy ozalam bir şahyrda bar–diýip, Mämmed ýene ýylgyrды. –Özem ol köne rybagy. Senem ony setirme-setir, sözme-söz gaýtalaýarsyň.

–Başga şahyrda bolmaga hiç haky ýok–diýip, men ynamly gepledin. – Muny men ýatdanam bilýän.

–Seniň ony ýatdan bilýäniň meni begendirýär!–diýen müdir stolunyň tahylyny çekdi-de, özüniň köne kitaplarynyň birini

çykardy, gerekli sahypany açdy. –Hany, şuny oka!. .

Şahyryň baş-alty ýyl mundan ozal çykan kitabynda “meniň rubagym” bar eken. Özi-de, setirme-setir, sözme-söz gaýtalanýar.

–Bu nähili boldy-aýt!?!–diýip, men zordan gepledim.

–Men şeýle bolanyňa gaty begenýän. Diýmek, sen kitap okaýarsyň. Diýmek, sen gowy bilen erbedi saýgarýarsyň. Şu rubagyny maňa getireniň-de gowy boldy. Ýogsam...

Şahyr dogry aýdýardy. Ýeri, men rubagyny başga bir redaksiýa hödürlän bolsam. Ol hem çap edilen bolsa... Men şol barada oýlandym.

–Myny meniň özüme getirmegiň sende hiç-hili müýn ýokdugyna güwä geçýär–diýip, Mämmed Seýidow meni köşeşdirjek boldy.

Şeýle ýagdaýlaram bolaýýar. Men ýokarky wakany ýatlamak bilen, başga bir awtoryň seniň aňynda galan setirleriniň ýa-da pikirleriniň wagtyň geçmegi bilen, “özünkä” öwrüläýýän pursatlaryna-da gabat gelinýändigini nygtamakçy bolýaryn.

Biz Edebiýat insitutytyň 4-nji kursunda okaýarkak şeýle bir waka boldy. Ýaşuly rus şahyry Wasiliý Žurawlýow belli rus şahyry Anna Ahmatowanyň 30-njy ýyllarda ýazan bir goşgusyny 70-nji ýyllarda öz adyndan çap etdirdi. Ol biçäre ogurlykda aýyplanyp, masgara hala salyndy. Hatda “Izwestiýa” gazýeti-de ol ogurlyk barada ýazdy. Soňra, W. Žurawlýow metbugatda çykyş edip, okyjylardan, Anna Ahmatowanyň ruhundan örünç sorady hemem “öz ogurlygynyň” nähili ýagdaýda dörändigini düşündirdi. Wasiliý Žurawlýowda ýaş şahyr döwürlerinden başlap, gaty gowy gören goşgularyny, kimiň ýazandygyna garamazdan, öz sygyrlaryny hem ýazýan bir uly depdere göçürmek endigi bar eken. Ol Anna Ahmatowadan “ogurlan” goşgusyny hem şol depdere göçüripdir-de, awtorynyň adyny ýazmagy hen unudypdyr, 30-40 ýyl geçenden soň bolsa awtorynyň ady ýazylmadyk eseri özünüňkidir öýdüp çapa beripdir. Redaksiýa hem ol goşgynyň Žurawlýowyňky däldigini bilmändir.

Men beýle ýagdaýyň bolup biljekdigine ynanýaryn. Sebäbi yetmiş ýaşan hem ýaşlara halypalyk edip ýören belli şahyryň ýekeje goşgy üçin, onda-da ogurlygynyň üstüniň açyljakdygyna mese-mälim akyly ýetip durka, öz-özünü masgaralamak islemejekdigi

belli zat ahyryn.

Men bulary beýan etmek bilen, özümi “goramak” isleýändigimi hem boýun alaýyn. Şu gündelikde-de kagyza geçirilen käbir pikirler, käbir setirler, göwnüme bolmasa, kimdir biriniňki bolup, uzagyndan “özümüňkä” öwrülen ýaly bolup dur. Şol gaýtalanýan pikirleriň üstünden baran okyjy meni “gatybir ökde ogrudyr” öýdüp çaklamasyn-da, “Täzelik ýatdan çykarylan könelikdir” diýen paýhasy ýatlap, çalaja ýylgyraýsyn. Şol ýylgyryşyň manysy meniň ruhuma ýeter.

Dek. 1999.

Entek ölüp görmesemem, ölümiň manysyna düşüňärin. Ýöne ýaşap ýörsem-de, ýaşayşyň manysyna welin düşünmeýärin.

*

Tebigat özüniň beren diş, gulak, göz, güýç-kuwwat, akyl-huş ýaly zatlaryny, köplenç halatda, adam heniz dirikä gaýtaryp alýar. Bu ýagdaý ulanmaga beren guralyny sen entek işiňi bitirmänkäň, yzyna alyp gidýän goňşynyň karam hereketi ýaly bolýar.

*

Ýetip bolunmajak bagta ýetmäge ymtylýan adam bagtsyzdyr.

*

Akyldarlaryň arasynda ýaşayan kişi öz bagtyýardygyňy bilmeýän bagtyýardyr.

*

Hudaýyň biziň aramyzda ýaşamaýanlygy-da, gowy zat. Ýogsam ýaranjaňlar ony-da biabraý ederdler.

*

Bir gezek, obada üzüm dalbarynyň saýasynda çay içip otyrkak, bedeni gurap çakyr süňke öwrülen, 92 ýaşyndaky Aýnagözel

gelnejem: “Men ylgap ýören gupaklyja gyzjagazkam” diýip, çagalyk wakasyny ýatlajak boldy welin, ol göýä asla bolmajak zady aýdan ýaly, 10-12 ýaşly gyz çowlugy: “Waý, ene, senem gupakly gyzjagaz bolduňmy!?”—diýip, ör-gökden geldi. Ýatlamalar